

Munkaügyi Szemle

Az emberi erőforrással foglalkozók digitális szakfolyóirata

LIX. évfolyam

2015 / 5. szám

Megjelenik: 1957-től 2013-ig nyomtatásban, 2014-től digitális formában, kéthavonta.

Főszerkesztő: Munkácsy Ferenc

Szakmai partnerek: Budapesti Corvinus Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék és Szervezeti Magatartás Tanszék • Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet • Károli Gáspár Református Egyetem, Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék • Szegedi Tudományegyetem, Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék • Magyar Közgazdasági Társaság.

Tanácsadó testület: Bagó József, Benedek András, Bokor Attila, Borbély-Pecze Tibor Bors, Bódis Lajos, Gábor R. István, Halm Tamás, Juhász Márta, Koncz Katalin, Kovács Géza, Kun Attila, László Gyula, Lovretity Zsigmond, Lux Judit, Nagy Gyula, Nagy Katalin, Nemeskéri Gyula, Neumann László, Poór József, Rúzs Molnár Krisztina, Schwertner János, Takács Sándor.

A folyóiratot kiadja: Struktúra Munkaügy Kiadó és Tanácsadó Kft.

A kiadó és a szerkesztőség postacíme: 1022 Budapest, Barsi u. 6.

A kiadásért felel: a Kiadó ügyvezető igazgatója

A szerkesztésért felel: a folyóirat főszerkesztője

Weboldal: www.munkaugyiszemle.hu E-mail: info@munkaugyiszemle.hu

Nyomtatott folyóirat (2013-ig): HU ISSN 0541-3559

Digitális folyóirat (2014-től): HU ISSN 2064-3748

Éves előfizetési díj: 20.000 Ft (15.748 Ft + 27% Áfa)

Kedvezményes előfizetés diákok, kutatók részére 12.700 Ft (10.000 Ft + 27% Áfa)

Előfizetés: <http://www.munkaugyiszemle.hu/elofizetes-2>

Az egyes folyóiratszámok az előfizető által megadott e-mail címre küldött azonosító segítségével PDF formátumban érhetőek el.

A közleményekben a szerzők saját szakmai álláspontjukat képviselik.

A folyóirat megjelenését a **Közösen a Jövő Munkahelyeiért Alapítvány** támogatja.

Minden jog fenntartva.

Beleértve a Kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül (a részleteket illetően is) a reprodukálás, sokszorosítás, utánközlés, elektronikus úton (interneten) történő továbbítás, megosztás, adatbázisban vagy webhelyen történő elhelyezés, valamint a fordítás jogát. A jogosulatlan felhasználás jogi következményeket von maga után.

Tartalom

(A címre kattintva közvetlenül elérhető a publikáció)

TRENDEK, VÉLEMÉNYEK

- 3** *Lovretity Zsigmond*: A mitikus karizma. Született, tanulható vagy fejleszhető képesség a karizmatikus megjelenés és viselkedés?

SZAKCIKKEK, ELEMZÉSEK

- 7** *Lovászy László*: USA vs. Európa: a foglalkoztatás múltja, jelene és lehetséges jövőjének egy dimenziójáról
- 16** *László Gyula*: A fehér falu utópiája
- 20** *Kiss Ambrus – Matyusz Zsolt*: Az ingázás, mint forgalomkeltő tényező
- 35** *Poór József – Juhász Tímea – Horbulák Zsolt – Madarász Imre – Szabó Ingrid*: Az atipikus foglalkoztatással szembeni attitűdök a gyermekkel rendelkező és a gyermektelen állástalan, szlovák és magyar nők körében
- 44** *Fehér Tibor Dániel – Szabó Beáta – Takács Szabolcs*: Munkakompetencia-vizsgálat a munkaterület-párosítás szolgálatában

LEKTORÁLT TANULMÁNYOK (PEER-REVIEWED STUDIES)

- 50** *Meretei Barbara*: Szervezeti pletyka, mint az érzelmi munkával való megküzdés eszköze
- 62** *Papp Gábor – Kurucz Győző – Münnich Ákos*: Koordinációs képességek a kiválasztási folyamatban

NAPLÓ

- 74** *Chronica Laboris*. A tudásalapú társadalom – a bankok társadalmi felelősségvállalása – a szociális szövetkezetek jellemzői – a központi munkaügyi igazgatás diverzifikálása (*Bagó József*)

***

- 78** English abstracts of peer-reviewed studies
- 79** Pénzügyi beszámoló a "Közösen a jövő munkahelyeiért" Alapítvány 2014. évi gazdálkodásáról

LOVÁSZY LÁSZLÓ

USA VS. EURÓPA: A FOGLALKOZTATÁS MÚLTJA, JELENE ÉS LEHETÉSGES JÖVŐJÉNEK EGY DIMENZIÓJÁRÓL

Az írás célja bemutatni az elmúlt másfélszázadban tapasztalt foglalkoztatási-munkaerőpiaci tendenciákat az USA és az Európai Unió, illetve egyes, főbb európai országok és Magyarország vonatkozásában, amennyire ez néhány oldalon keresztül egyáltalán lehetséges. Kiemelt figyelmet kíván a szerző fordítani a hosszú távú munkanélküliség és a technológiai-robotikai fejlesztések, fejlődés által kiváltott, egymásra is ható változásokra és ennek lehetséges, további kockázataira, veszélyeire. Ennek során megvizsgálja – elsősorban – az európai munkaerő-piaci problémákat és a várható programok (pl. Juncker-terv) hatékonyságát, illetve a technológiai forradalom kihívásait és trendjeit, amelyek eddig azonosításra kerültek. A legfontosabb megállapítása az, hogy a társadalmak jelenleg nem készültek fel arra az eshetőségre, amikor a technológiai fejlődés nemcsak a fizikai munkaerőt, hanem egyre több és egyre intenzívebb mértékben már a szellemi tevékenységek és munkakörök tömeges megszűntetését jelentheti.

Borús jelen és a még bizonytalanabb jövő - alapvetés

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) idej, januári jelentése szerint 2019-ig további 11 millió, azaz több mint egy teljes magyarországnyi új munkanélküli jelenik meg a világon (ILO, 2015b:11). A 2008-as válságot követően több mint 60 millió munkahely semmisült meg (az EU-ban 2012-re 2,6%-kal kevesebb munkahely lett), miközben az egyenlőtlenségek tovább nőttek és nőnek, immáron a legfejlettebb országokban, az EU nyugati tagállamait is beleértve. Eddig csak néhány, a leggazdagabbak közé számító tagállamban, illetve Magyarországon csökkent a munkanélküliség 7,5 % alá (EU28 átlag: 9,7%, EU-zóna: 11,1% – Eurostat friss adatai alapján). Eközben az ázsiai középosztály erősödik, méghozzá olyannyira, hogy egyrészt jóval megduplázódik a számuk, arányuk,² másfelől világviszonylatban a foglalkoztatottak 34%-át a fejlődő országokban a középosztály fogja adni (ILO, 2015b:27), miközben például az USA-ban a középosztály részesedése az összjövedelemből az ezredfordulót követően folyamatosan és drámaian csökken a Pew Research Centre kutatóintézet szerint (Pew Research centre, 2012). Hunyadi a KSH legfrissebb, 2015. áprilisi elemzésében is hasonló trendet mutatott ki hazánk esetében 2001 és 2011 közötti időszakra vonatkozóan: nálunk is sorvadt a középosztály és mintegy újabb 150 000-rel nőtt a munkanélküliek száma (Hunyadi, 2015:86).

Beszédes és tanulságos elmúlt 150 év – sok kérdőjellel és meghökkenítő adattal

De mi vezetett el idáig, milyen átalakulások, vagy másképpen mondva: válságtünetek voltak korábban tapasztalhatóak a fejlett világban? Ezt legjobban talán az amerikai gazdaság elmúlt másfél évszázada mutathatja Johnson elemzése alapján (Johnston, 2012), amely ország területén

Lovászy László szakmai tanácsadó, Európai Parlament, az UN CRPD bizottság magyar tagja, egyetemi oktató (PTE, NKE, ELTE). lovasz.laszlo@externet.hu

² Mario Pezzini, az OECD Development Centre igazgatója szerint 2030-ra Ázsia fogja adni a világban a középosztály kétharmadát és a középosztálybeli fogyasztás 59%-át (bázis: 2009 – 28% és 23%).

nem folyt egyetlen világháború sem. Az 1840-es években a dolgozói népesség közel 70%-át a mezőgazdasági szektor foglalkoztatta. Gyakorlatilag a szarajevói merénylet idején cserélt helyet az ipari munkásság a mezőgazdaságban dolgozókkal, így a két első szektor adta a dolgozók 60%-át, míg a legnagyobb előlépő, szolgáltatói szektor ekkor már az emberek 40%-át szívta fel. A két világegyetem miatt az ipari termelés drámaian visszaesett az 1914-es szintre és egészen az 1950-es évek derekáig nem érte el újra az 1918-as szintet, azaz közel teljes 35 évig tartott visszaerősödni az USA-nak még saját magához képest is. (Ennek függvényében érdemes azt is mérlegelni, hogy mennyiben reális „néhány év” alatt felzárkózni a kelet-európai EU tagállamoknak a Nyugathoz...) 2010-re a szolgáltatói szektor foglalkoztatta az amerikai dolgozó népesség 80%-át, azaz évente átlagosan közel 1%-kal nőtt a szolgáltatói szektorban elhelyezkedők munkaerő-piaci aránya.

Most nézzük meg közelebbről a korábbi válságokat a munkanélküliség szempontjából! Az USA-ban az 1929-es válság beütését követően 1933-ra 25% körüli értékkel tetőzött a munkanélküliség, majd 1936-ot követően már 15%-ra süllyedt és 1942-ben - amikor az USA hadban állt a szövetséges erők vezetőjeként - mindössze 5% körül volt ez a mutató az USA kormányának munkaügyi statisztikái alapján.³ (Érdekes lenne megvizsgálni, hogy az USA ma közel másfélmillió hadserege és a hozzá tartozó ellátási és kutatási lánc mennyiben befolyásolja az ottani strukturális munkanélküliséget, ha úgy becsülhető, hogy a hadseregben csupán minden negyedik ember rendelkezik magasabb végzettséggel,⁴ és az önkéntesek túlnyomó többsége nem rendelkezik (még) diplomával, ami közel egymillió kevésbé képzett (fiatal)ember többletfoglalkoztatását jelentheti (Watkins -Sherk, 2008).

Ugyanakkor egy másik, érdekes trend is érvényesült az USA-ban. A Wall Street Journal idején, március 5-ei számából (Peters, 2015) az derült ki az USA munkaügyi statisztikái alapján, hogy a második világháborút követően folyamatosan és többé-kevésbé egyenletesen emelkedik a munka nélkül lévő, 25-54 éves férfiak aránya, mégpedig 5%-ról 15%-ra. (A 2008-2009-es válság idején érte el az eddigi, történelmi csúcst: 20%.) Ha pedig a hosszú távú munkanélküliséget nézzük, akkor szinte minden korcsoportban 2007 óta hozzávetőlegesen az ötszörösére (!) nőtt a több mint egy éve munka nélkül lévő amerikaiak aránya és közülük közel 40%-uk legfeljebb csak érettségivel rendelkezik, méghozzá az USA Szenátusának a tágabb munkaerő-piaci folyamatokkal és a hosszú távú munkanélküliséggel foglalkozó, 2013-as szakértői anyaga szerint (JEC-US Senate, 2013:11) A brit the Economist szerkesztősége 2015 májusában már arról értekezett, hogy az USA-ban is megjelentek olyan térségek, ahol közel 50% körül van a férfiak munkanélkülisége, mint például Madison Parish-ban, Louisianában (Economist, 2015).

És mi volt a helyzet Európában? A század első harmadában még nem volt Európai Unió, így meglehetősen nehéz becsléseket készíteni,⁵ ráadásul a nagy gazdasági világválság nagyon is eltérően érintette az első világháborúban részt vevő győztes és vesztes államokat. Ezért a győztes Nagy-Britanniát és Franciaországot, illetve a vesztes Németországot vettem alapul: Nagy-Britanniában az első világháborút követően stabilan 11% felett volt a munkanélküliségi mutató egészen 1938-ig. Ez pedig átlagosan közel három százalékkal magasabb érték volt, mint ugyanekkor Németországban. Az is igaz ugyan, hogy Németországban 1929-ben még 10% alatt volt a munkanélküliség, de ez a szám 1933-ra már 30%-ra emelkedett, ami teret nyitott a szociális populizmusnak (mindkét szélsőség részéről) is – a többit ismerjük (a hadigazdálkodásra való átállás érdemben csökkentette a munkanélküliséget).

³ <http://www.infoplease.com/ipa/A0104719.html>

⁴ <http://freakonomics.com/2008/09/22/who-serves-in-the-military-today/>

⁵ Ezért alapvetően Tomka Béla átfogó és kiemelkedő munkáját vettem alapul (A Social History of Twentieth-Century Europe, 2013), illetve az USA szövetségi munkaügyi rendszerének adatbázisát (U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics) használtam.

A második világháború után egy gyökeresen új időszak kezdődött Európában. 1950 és 1960 között átlagosan 4-5%-os munkanélküliség volt tapasztalható az Újvilágban, míg Nyugat-Európa nagyobb részén ennél magasabb mutatók voltak láthatóak, kivéve – többek közt – az Egyesült Királyságban (1,9%), Hollandiában (2%) és Svédországban (2,2%). Azonban a hatvanas évektől egy csapásra úgy tűnt, hogy (Nyugat-)Európa elkezdett jobban teljesíteni, mint maga a Marshall-segélyt nyújtó USA. Amikor a Beatles meghódította az amerikaiak szívét is, Nyugat-Európa szinte elhúzott az USA mellett: míg a tengerentúli gazdaságban ebben az évtizedben átlagosan 4,5% körül maradt a munkanélküliség, addig – Írországot leszámítva – szinte a legtöbb EGK (az EU jogelődjé) tagállamban 2% körülre csökkent a munka nélkül lévő emberek aránya. Németországban pedig egyenesen 1% alá csökkent az állástalanok tömege ebben az időszakban. Hollandia és Ausztria már akkor is jól teljesítettek: 1,2%, illetve 1,5% volt a munka nélkül lévő emberek aránya náluk, de még a spanyolok és az olaszok se szégyenkezhetek a 2,6%, illetve 3,9%-os mutatóikkal (habár már ekkor is többszörösen magasabb volt ez a mutató, hasonlóan a mai helyzethez). Aztán a 80-as években történt „valami” és az USA valósággal visszaelőzött és Franciaországtól kezdve Hollandián át Belgiumon keresztül az európai munkanélküliségi mutatók újra a 10%-ot kezdték verdesni, miközben az USA-ban bőven 7% alatt maradt. A hetvenes évek derekától egészen a 90-es évek közepéig az USA-ban is 5% körül maradt átlagosan a munkanélküliek aránya (még ha ideszámítjuk az olajsokk hatásait is).

A 25 évvel ezelőtti rendszerváltás idejétől kezdve az ezredfordulóig pedig egyenesen lemaradt az EU: az USA-ban immáron tartósan 5% körül alakult a munkanélküliség, míg az EU-ban - Ausztriát leszámítva - mindenhol magasabb lett ez az érték. Az Eurostat statisztikái szerint ez az időszak a gazdasági és társadalmi sokkok időszaka is volt az új, csatlakozó országok számára: Lengyelországban és Szlovákiában 2000-2004 között közel 19%-osra nőtt a munkanélküliség (hazánkban ekkor 6% körül volt az átlag, és csak ezt követően romlott meg jelentősen ez a mutató 2005-ben és 2009-ben). Az egész EU-ban a hosszú távú munkanélküliség is drámaian alakult 2008 óta: az Eurostat legutóbbi, átfogó elemzése alapján 2013-ig közel a duplájára emelkedett ez a mutató (Eurostat, 2014:45).

És mit hozott a XXI. század eleje eddig? 2010 körül mind Európában, mind az USA-ban már átlagosan 10% körül mozgott a munkanélküliség, azonban az USA-ban a foglalkoztatás helyzete statisztikailag javult, hiszen mára – a 2008-as sokk utáni közel 10%-ról – újra 8% alá kúszott a munkanélküliségi mutató és a GDP növekedése is meghaladni látszik a 3%-ot Amerikában, míg az EU-ban 10% körül „stabilizálódott” 2014-ben az állástalanok aránya. (Ez bizony 30%-kal magasabb érték, mint amennyi 2007-ben volt). Ráadásul az előrejelzések alapján 2015 egészére a 28 EU tagállamból 22-ben a gazdasági növekedés üteme is csökkenni fog. Magyarország 2013 és 2016 között átlagosan legalább 2,5% körüli növekedéssel számolhat, ami azt jelenti, hogy az eurót használó Ausztriánál és Szlovéniánál is magasabb lesz a gazdasági fejlődés hazánkban, ami egyben közel duplája lehet az EU-átlagnak is, mint ahogy ez várható lesz idén, 2015-ben is (European Commission, 2015:1).

Ez a legutóbbi válság azt is megmutatta, hogy a gazdasági növekedés nem egyenlő az új munkahelyek arányos növekedésével: szinte egyedülként a térségben, de talán az egész EU-ban is, Lengyelország nemhogy válságba zuhant volna 2008-at követően (2008 és 2012 között 10%-kal nőtt a lengyel GDP!), hanem 2014-ig átlagosan 3,1%-kal növekedett, miközben a foglalkoztatottság alig 0,5%-kal nőtt (Eurostat 2014:34-36). (Az eurót használó Szlovákia is hasonló tendenciát mutatott: 1-2% körüli növekedése ellenére mindössze 0,1%-kal nőtt az állással rendelkezők aránya az országban.)

Nézzük, hogy mi történt az európai munkanélküliség szerkezetében! 2007 harmadik negyedéhez képest 2014 harmadik negyedévére gyakorlatilag négy EU-s országban nem nőtt a munka-

nélküliség legfeljebb 1%-nál magasabban, ezek: Németország, Lengyelország, Málta és Magyarország. Ami pedig a hosszú távú munkanélküliséget illeti, Magyarország jóval az EU-átlag (50%) alatt tudta tartani ennek a mutatónak a növekedését, megelőzve 11 tagállamot (Eurostat, 2014:37).⁶ Érdekeség, hogy a sikerállamnak tekintett Szlovákiában azok aránya, akik egy év után sem találnak állást, 2014-ben is még mindig meghaladta a 70%-ot, habár Németország és Csehország mellett csak itt csökkent ez a mutató az EU-ban 2007 és 2014 között (OECD, 2015). Az is igaz, hogy Csehország, Lengyelország, Románia tudta csak valamelyest csökkenteni ezt a mutatót, miközben Írországban, Spanyolországban jelentősen romlott a helyzet, valamint a holland, dán és luxemburgi munkanélküliek körében is szinte majdnem megduplázódott, ha nem megháromszorozódott a legalább egy éve elhelyezkedni képtelenek aránya 2000 óta (Eurostat, 2014:37).

Összességében tehát hozzávetőlegesen az Eurostat 2015. júniusi adatai szerint több mint 23 millió európainak nincs jelenleg állása⁷, és közülük 12 millióan vannak, akik egy éven túl sem találnak munkát (ILO, 2015a:9). Ráadásul 2008-hoz képest átlagosan 11,5%-kal nőtt ez a mutató az EU-ban az ILO szerint (ILO, 2015b:36) Ez a tendencia egyébként egybevág az McKinsey korábbi, 2012-es becslésével (McKinsey, 2012, 45. o.), amely arról szólt, hogy 2020-ra közel 100 millió, kifejezetten az alacsonyan képzett emberek számára is betölthető munkahely fog megszűnni világszerte. Magyarország pedig különösen súlyos örökséggel és kihívással rendelkezik ezen a téren, hiszen a közmunkaprogramokban részt vevő emberek számára valójában nincs helyben piaci munkahely.

És mit hozhat még a technológiai és robotikai fejlődés majd a munka világában?

A technológiai forradalom kellős közepén: közmunkások és programozók szép, új világa jön el?

Az alcím nem véletlenül ilyen provokatív, talán túlságosan is az. A foglalkoztatás és a munkaerőpiac kérdései ugyan mindenkit érdekelnek, de talán csak kevesen látják, hogy milyen folyamatok zajlanak a jelenben és mi várható a jövőben, különösen az USA és az Európai Unió viszonylatában a technológiai fejlődés tükrében.

Mint ismert, az EU-t különösen súlyosan érintette a válság a foglalkoztatás tekintetében, amit bizonyít az is, hogy az USA (Japán mellett) is jobban teljesít ezen a téren, legalábbis a statisztika szintjén. Az Európai Unió tavaly nyáron elszánta magát arra, hogy egy új pénzügyi eszközzel, az ún. Junkcer-csomaggal pótoljon be valamennyit az elmúlt évek alatt elmaradt beruházásokból a bejelentett, 300 milliárd euró körüli extrabüdzsével (Lovászy, 2014). A terv alapján az EU csak „utolérni” kívánja az eddig kiesett beruházásokat oly módon, hogy ténylegesen csupán néhány 10 milliárd eurót tesz bele a közös kalapba, a többi forrást pedig nagyjából a multiplikátor hatásra alapozva (azaz a piaci szereplőktől remélve) kívánja előteremteni. Ez azért is érdekes lesz, mert eleve úgymond a kockázatosabb projektek finanszírozására találták ki ezt a programot (amelyeket egyébként a pénzügyi intézmények maguk amúgy nem is finanszíroznának éppen azok kockázatosága miatt).

Ami pedig általában a beruházások szerkezetét illeti, az amerikai Information Technology and Innovation Foundation nevű, az USA-ban a saját területén a legnagyobb tekintéllyel rendelkező elemzőcég által 2012-ben publikált tanulmánya több mint tanulságos: az USA-ban – egy jóval versenyképesebb gazdasági szerkezet mellett – egy olyan trend rajzolódott ki 2000 és 2010 kö-

⁶ Lásd még: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Figure_8_Unemployment_rates_by_duration_2014_%28%25%29.png

⁷ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_nb_m&lang=en

zött, amely alapján gyakorlatilag csak a szélesebb értelemben vett számítástechnikába érdemes befektetni (a gyógyszer-, gépgyártás- és olajipar mellett). A tanulmány szerint az összes (19 azonosított) gazdasági ágazat esetében az élől munka iránti igény arányaiban folyamatosan csökkent. A komputer technológiába történő beruházások megtérülése ugyan 400%-kal nőtt – ami háromszorosa volt a második legjobban megtérülő ágazat (olajipar) mutatójának – de még ebben a sikerágazatban is 25%-kal csökkent az élől munka iránti kereslet (ITIF, 2012:39). Öröm az örömben, hogy éppenséggel Németország (és Japán) áll a robotika élén a saját régióikban – és pont ezekben az országokban várható a legnagyobb mértékű demográfiai előregedés és népességcsökkenés (Livingston, 2015).

Nehéz megítélni, hogy hogyan és milyen mértékben erősítik egymást ezek a folyamatok, azonban Japánban immáron hivatalosan is a robotikát tartják a megoldásnak hosszabb távon például az idősgondozásban és a betegápolásban,⁸ illetve a szolgáltató, kereskedelmi szektorban az idősödő és „gyermektelenebb” társadalomra. Úgy becsülik Japánban, hogy az ipar területén dolgozó munkásokra jelenleg fordított költségek mintegy 25%-kal fognak csökkenni 2025-re. Kínában máris több mint 500 robotokat gyártó cég működik (Bremner, 2015). Ezzel párhuzamosan maga az Európai Bizottság is kijelentette nemrég, hogy a robotikát az EU vezető iparágává szeretné tenni, illetve a már meglévő európai pozíciókat erősíteni kívánja ezen a téren, sőt az Európai Bizottság szerint egyenesen alaptalanok azok a félelmek, miszerint a robotok munkahelyeket fognak elvenni.⁹ Az európai idősödés és demográfiai válság ugyanakkor egy olyan helyzetben bontakozik ki, amikor mind az Európai Bizottság, mind a Világbank szerint – minden ellenkező híresztelés ellenére – az uniós belső migráció 2000 és 2005 között csak az egyharmada volt az amerikaiak vagy fele a japánéknak (World Bank, 2012:20). Az EURES nevű, európai szintű munkakereső portál és szolgáltatás fejlesztése kapcsán maga az Európai Bizottság fejtette ki tavaly az ezzel foglalkozó új jogszabályjavaslatában, hogy még mindig túl kevés a migráns (azaz a tagállamok között közlekedő, munkát vállaló) európai, azaz nem elégséges szintű a belső „népvándorlás” a munkavállalók szabad mozgása szempontjából.¹⁰

Mielőtt továbbsmennénk megemlítenéd, hogy az európai munkaerőpiacnak van egy olyan aspektusa, amelyről nem lehet elfelejtkezni, és korábban már szót ejtettünk róla. Ez pedig az, hogy az alacsonyan képzett személyek aránya továbbra is magas a munkanélküliek körében, ami újabb feszültségeket generál a nyílt munkaerő-piaci megoldások hatástalansága tekintetében. 2011-es adatok szerint ez az örökség különösen súlyos hazánkban: a legmagasabb befejezett iskolázottság alapján a munkanélküliek közel 30%-a maximum általános iskolai végzettséggel rendelkezett, ami mintegy 170 000 főt jelentett. (Érdekesség, hogy épp az uniós csatlakozás környékén (2001-2004-ben közel 100 000-rel), majd 2008-2009-ben romlott még tovább a képzetlen embereknek a helyzete (ekkor 98 ezren lettek munka nélkül egy év alatt), egy évvel később (2009-2010) pedig újabb 93 ezren veszítették el munkájukat az alacsonyan iskolázott emberek körében. A legfeljebb középfokú iskolával (érettségi nélkül) rendelkezők munkanélkülisége is hasonló trendet jelzett, mintegy 180 000 munkanélkülit mutatva (Hétfa Kutatóintézet, 2012:17-19).¹¹

A magyar helyzetet ismerve, valóban figyelemre méltó az, hogy tömeges munkanélküliség mégsem alakult ki, ellentétben számos más, közép-kelet-európai országgal. Ez akkor is így van, ha ma Magyarországon a nagyon alacsonyan képzettek, vagy egyáltalán semmilyen elfogadható, de még csak alapfokú végzettséggel (sem) rendelkezők aránya még mindig elképesztően magas.

⁸ Lásd még: <http://www.scientificamerican.com/article/top-10-emerging-technologies-of-20151>

⁹ 2015. március 17-én Bécsben, az European Robotics Forum 2015 címmel megtartott, az Európai Bizottság képviseletében Zoran Stancic (helyettes főigazgató, DG CONNECT) tartott előadása alapján. Részletek: <http://www.eu-robotics.net/cms/index.php?idcat=170&idart=3561>

¹⁰ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2014&furtherNews=yes>

¹¹ Az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők munkanélkülisége ennek töredéke volt (kb. 55 ezer fő).

2013-ban a legfeljebb alacsony végzettséggel rendelkező munka nélkül lévő magyarok (25-64 évesek) körében még mindig meghaladta a 20%-ot a munkanélküliség (2011-ben ez 40% volt, Hétfa Kutatóintézet, 2012:4), ami közel ötszöröse volt a magyar diplomások arányának. Az Eurostat adatai alapján a képzetlenek munkaerő-piaci helyzetével kapcsolatban sereghajtók vagyunk 7 másik EU-s tagállammal együtt (Szlovákia, Csehország, Litvánia, Lettország, Bulgária, Spanyolország és Görögország). Szlovákia egyértelműen brutálisabb mutatóval rendelkezik (40%) a képzetlenek munkanélkülisége vonatkozásában. (Megjegyzendő, hogy a diplomások alacsony munkanélkülisége tekintetében hazánk olyan országokkal van egy csoportban, mint Hollandia, Belgium, Luxemburg, Svédország és Svájc.) 2004-től Magyarországon pedig egyértelműen látszik, hogy alacsony végzettséggel jóval kevésbé lehet boldogulni: 2004-ben 11%-uk volt munka nélkül, 2010-re már 23%-uk. Összevetésképpen: Szlovákiában ugyanez a mutató 2013-ban: 40% volt.

Az új Junkcker-terv lenne tehát a megoldás? Ne legyenek illúzióink, megint csakis nagyjából magunkra és a bevált, mondhatni saját receptekre számíthatunk: az ILO szerint még ez az új, 300 milliárd eurós csomag „arányos” végrehajtása esetén (miszerint a legnagyobb munkanélküliséggel küzdő tagállamok kapnák a legnagyobb segítséget) is legfeljebb csak 2 millió új munkahely létesülhet a jövőben az 500 milliós Európában (ILO, 2015a:12). És ezek nem igazán az alacsony végzettséggel rendelkezők számára is elérhető munkahelyeket fogják jelenteni.

És ezek után kellene megijednünk, ha arra térünk ki, hogy a robotika és automatizáció milyen hatást gyakorolhat a munkaerő-piacra, ami már a legnagyobb foglalkoztató, azaz a szélesebb értelemben vett szolgáltatói szektort is érinti. (A legnagyobb mértékben az építőipar mellett a feldolgozó és a kereskedelmi ágazatokból távoztak a képzetlenek hazánkban). A kérdés azért fontos, mert igaz ugyan, hogy a felszabaduló munkaerő tovább képezhetné magát, de azért ennyi kutatóra és programozóra nem biztos, hogy szükség lesz...

A McKinsey globális elemzőcég becslése szerint csak az USA-ban 3 milliónál is több teherautósófőr állása kerülhet nyomás alá belátható időn belül (10, intelligensen önműködő kamionra legfeljebb 1-2 sofőrrel), nem beszélve arról, hogy az utcán szolgálatot teljesítő – gyorsított és egyéb közlekedési szabálysértéseket kezelő – rendőrök munkájának a 90%-a válik szükségtelenné, ha elterjednek a biztonságosan közlekedő, önjáró autók a világban a meglévő biztonsági kamerák és elektronikus asszisztens rendszerek mellett (McKinsey, 2013:82).¹² Nevada állam kormányzója éppen az év elején engedélyezte a félig automata, úgynevezett robotpilóta üzemmódban működő kamionok forgalomba helyezését a magas számú balesetekre hivatkozva.¹³ A német közlekedési miniszter pedig éppenséggel 2015 tavaszán próbálgatta a sofőr nélkül közlekedő hivatali Audi A7-ét is és roppant mód meg volt elégedve vele.¹⁴

De a turisztikai szektorban dolgozók se érezhetik magukat biztonságban: Japánban már rohamosan terjednek a recepciókon és bankfiókban dolgozó humanoid kinézetű robotok.¹⁵ A magasan képzett banki alkalmazottak, tőzsdei elemzők vagy újságírók állásai sincsenek biztonságban: mindannyiunk előtt ismert, hogy világszerte folyamatosan zárják be a bankfiókokat a mobilbankolás terjedése miatt,¹⁶ bár azt már kevesebben tudják, hogy egyre több tőzsdejelentést, sőt sportrovatbeli hírt újságírók helyett szoftverekkel íratnak meg és ez már 5 éven belül

¹² Lásd még: <http://theconversation.com/cops-may-feel-biggest-impact-from-driverless-car-revolution-38767>

¹³ <http://www.hirado.hu/2015/05/07/sofor-nelkuli-kamiont-teszteltek-nezze-meg-a-videot-itt/>

¹⁴ http://hvg.hu/cegauto/20150413_Video_mar_tenyleg_nem_kell_sofor_az_autob

¹⁵ <http://edition.cnn.com/2015/07/17/travel/japan-hotel-robot-opens/>

¹⁶ <http://money.cnn.com/2015/07/15/investing/bank-of-america-branches-layoffs/>

általánossá is válhat.¹⁷ A Google pedig már 2011-ben (egyelőre) egy egyszerűsített, letölthető robotszemélyiségek kapcsán adott be szabadalmi kérelmet, amelyek alapján minden bizonnyal újabbak fognak követni a jövőben.¹⁸ De a legmagasabb képzettségű orvosok vagy a több nyelven beszélő szinkrontolmácsok nagy része is más munka után nézhet hamarosan: a testen hordott diagnosztikai eszközök egészségipari vonatkozásai ma még szinte felmérhetetlenek. (Izrael az első ország, ahol teljes mértékben digitalizálják az egészségügyi adatokat.)¹⁹ A tolmács- és fordítógépek terjedése²⁰ miatt pedig már az elkövetkező évtizedben ezrével kerülhetnek utcára a nemzetközi intézmények tolmácsszolgálatainak ma még nélkülözhetetlen, igen magasan kvalifikált munkatársai.

Az intelligens szoftverek, amelyek egymáshoz kapcsolódva magukat fejlesztik tovább, már nem csupán az ember fizikai, hanem kognitív és kreatív készségeit, képességeit is leváltják. (Ma már léteznek olyan keresőmotorok, amelyek képesek a fényképeket téma és hangulat (!) szerint válogatni, és elképesztő hatékonysággal megítélni, hogy egy adott kép milyen körülmények közt és milyen alkalomból készülhetett.)²¹ Azt se felejtjük el, hogy ezek az alkalmazások, robotok nem tévednek (a jelenleg még) egyszerűbb munkafázisokban és a monoton munkát sem unják, nem sztrájkolnak magasabb bért vagy több pihenőnapot követelve. De mihez kezdenek majd a munka – és jövedelem – nélkül maradt emberek egy mondjuk elsősorban piaci alapon működő munkaerőpiacon? Viszont az sem megoldás, hogy munka és tanulás nélkül lehessen önmagában boldogulni vagy jövedelemhez jutni – ez a fenntartható és versenyképes társadalom alapjait kérdőjelezné meg.

Mindezek alapján az várható, hogy nem a további liberalizáció, hanem inkább erősebb, az emberi alkalmazkodó készséget is figyelembe vevő állami kontroll és szabályozás válhat szükségessé, akárcsak az ipari forradalom idején, amikor minden más szempontot mellőzve, csak a költségek lefaragása és a gépesítés játszott szerepet. Ekkor terjedt el a gyerekmunka is, bár ennek voltak más feltételei és okai (pl. népességrobbanás, családi kapcsolatok lazulása vagy a városokba történő áramlás). Az erre adott válaszként a jogalkotó betiltotta a gyermekmunkát - többek közt a felnőtt családfenntartók létbiztonsága érdekében (is), hiszen már a társadalmi stabilitást veszélyeztette ez a folyamat. Kérdés, hogy a jövőben milyen foglalkoztatáspolitiká válnak hatékonyá a „humán” munkavállaló létbiztonságának megóvása érdekében?

Nos, ez lesz a jövő legnagyobb talánya és egyben már a közeljövő fenyegető kihívása. És nagyon valószínű, hogy hamarabb kell majd ezzel a kérdéssel foglalkozni, mint például a globális felmelegedés okozta katasztrófák vagy az ivóvizekért kirobbanó háborúk okozta következményekkel.

Irodalomjegyzék:

ILO (2015a): Studies on growth with equity - An employment-oriented investment strategy for europe
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_338674.pdf

ILO (2015b): Global Employment Trends, the World Employment and Social Outlook – Trends 2015,
<http://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2015/lang--en/index.htm>

¹⁷ <http://edition.cnn.com/2015/02/05/tech/mci-robojournalist/>

¹⁸ <http://patft.uspto.gov/netacgi/nph-Parser?Sect1=PTO2&Sect2=HITOFF&p=1&u=%2Fmetahtml%2FPTO%2Fsearch-bool.html&r=39&f=G&l=50&co1=AND&d=PTXT&s1=google.ASNM.&OS=AN/google&RS=AN/google>

¹⁹ <http://www.economist.com/news/international/21623710-long-touted-health-care-revolution-may-last-be-about-arrive-stuck-waiting>

²⁰ <http://edition.cnn.com/2014/10/16/tech/innovation/microsoft-skype-universal-translator/>

²¹ <http://www.cbsnews.com/news/how-new-software-can-describe-photos-with-almost-human-accuracy/>

- EUROSTAT (2015): Euro area unemployment rate at 11.1%, EU28 at 9.7%,
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6862104/3-03062015-BP-EN.pdf/efc97561-fad1-4e10-b6c1-e1c80e2bb582>
- Pezzini, M. (2012): An emerging middle class, OECD Development Centre
http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/3681/An_emerging_middle_class.html#sthash.2HsGrjUl.dpuf
- Pew Research Centre (2012): Social & Demographic Trends, The Lost Decade of the Middle Class - Fewer, Poorer, Gloomie <http://www.pewsocialtrends.org/2012/08/22/the-lost-decade-of-the-middle-class/>
- Hunyadi Zsuzsanna (2011): A társadalom rétegződése, in: Népszámlálás 2011, KSH, 2015, 83-97 o.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_15_2011.pdf
- Johnston, L.D.(2012): History lessons: Understanding the decline in manufacturing,
<https://www.minnpost.com/macro-micro-minnesota/2012/02/history-lessons-understanding-decline-manufacturing>
- Peters, M. (2015): Good News: A Year Later, More Prime-Age Men Are Working. But Their Numbers Haven't Healed, The Wall Street Journal <http://blogs.wsj.com/economics/2015/03/03/good-news-a-year-later-more-prime-age-men-are-working-but-their-numbers-havent-healed/?mg=blogs-wsj&url=http%253A%252F%252Fblogs.wsj.com%252F%252F2015%252F03%252F03%252Fgood-news-a-year-later-more-prime-age-men-are-working-but-thei>
- Joint Economic Committee, (2013): Long-Term Unemployment in the USA, US Senate
<http://www.jec.senate.gov/public/cache/files/ee31ad2d-5eb0-4f60-a852-87a27d559457/ltu-report-0419-final.pdf>
- The Economist (2015): Men adrift - Badly educated men in rich countries have not adapted well to trade, technology or feminism, <http://www.economist.com/news/essays/21649050-badly-educated-men-rich-countries-have-not-adapted-well-trade-technology-or-feminism>
- U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics: United States Unemployment Rate (1920-2013),
<http://www.infoplease.com/ipa/A0104719.html>
- Watkins S. - Sherk J. (2008): Who Serves in the U.S. Military? The Demographics of Enlisted Troops and Officers, The Heritage Foundation, <http://www.heritage.org/research/reports/2008/08/who-serves-in-the-us-military-the-demographics-of-enlisted-troops-and-officers>
- Dubner, S.J. (2008): Who Serves in the Military Today? Freakonomics.com. 2008.9.22.
<http://freakonomics.com/2008/09/22/who-serves-in-the-military-today/>
- European Commission (2015): European Economic Forecast: EUROPEAN ECONOMY 1|2015, Economic and Financial Affairs,
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee1_en.pdf
- Atkinson, R. D. - Stewart, L. A. - Andes, S. M. - Ezell, S. J. (2012): Worse than the Great Depression: What experts are missing about the American manufacturing decline, The Information Technology and Innovation Foundation (ITIF), <http://www.itif.org/publications/2012/03/19/worse-great-depression-what-experts-are-missing-about-american-manufacturing>
- Lovász László (2015): USA vs. Európa: A GDP-növekedés a Juncker-csomag árnyékában, Napi Gazdaság, .
<HTTP://WWW.NAPIGAZDASAG.HU/CIKK/34906/>
- Tomka Béla (2013): A Social History of Twentieth-Century Europe, Routledge, New York, 201. o.
- McKinsey, (2012): The world at work: Jobs, pay, and skills for 3.5 billion people,
http://www.mckinsey.com/insights/employment_and_growth/the_world_at_work
- Livingstone, G (2015): Americans are aging, but not as fast as people in Germany, Italy and Japan
<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/05/21/americans-are-aging-but-not-as-fast-as-people-in-germany-italy-and-japan/>
- Bremner, B. (2015): Japan Unleashes a Robot Revolution - Its domination of the industry is challenged by Korea and China, Bloomberg BusinessWeek <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-28/japan-unleashes-a-robot-revolution>
- Meyerson B. (2015): Top 10 Emerging Technologies of 2015 - From autonomous drones to emergent AI to digital genomes, this year's list from the World Economic Forum offers its latest glimpse of our fast-approaching technological future, Scientific American <http://www.scientificamerican.com/article/top-10-emerging-technologies-of-20151>

World Bank, (2012): Gill, Indermit S.; Raiser - M.: Main report, Golden growth: restoring the lustre of the European economic model, Europe and Central Asia Studies, <http://documents.worldbank.org/curated/en/2012/04/16234385/golden-growth-restoring-lustre-european-economic-model>

Hétfa Kutatóintézet, (2012): Kutatás az alacsonyán képzettek iránti munkaerő-kereslet növekedését segítő kormányzati megoldások feltárására http://hetfa.hu/wp-content/uploads/NMH_alacsony_iskolazottsaguak_HETFAv1_0.pdf

Zagorsky, J.L. (2015): Cops may feel biggest impact from driverless car revolution, <http://theconversation.com/cops-may-feel-biggest-impact-from-driverless-car-revolution-38767>

McKinsey, (2015): Disruptive technologies: Advances that will transform life, business, and the global economy http://www.mckinsey.com/insights/business_technology/disruptive_technologies

A Google 2011. augusztus 5-én benyújtott szabadalmi beadványa a robotszemélyiségek és letölthetősége kapcsán: <http://patft.uspto.gov/netacgi/nph-Parser?Sect1=PTO2&Sect2=HITOFF&p=1&u=%2Fmetahtml%2FPTO%2Fsearch-bool.html&r=39&f=G&l=50&co1=AND&d=PTXT&s1=google.ASNM.&OS=AN/google&RS=AN/google>

Médiabeszámolók:

<http://www.hirado.hu/2015/05/07/sofor-nelkuli-kamiont-teszteltek-nezze-meg-a-videot-itt/>

http://hvg.hu/cegauto/20150413_Video_mar_tenyleg_nem_kell_sofor_az_autob

<http://edition.cnn.com/2015/07/17/travel/japan-hotel-robot-opens/>

<http://money.cnn.com/2015/07/15/investing/bank-of-america-branches-layoffs>

<http://edition.cnn.com/2015/02/05/tech/mci-robojournalist/>

<http://www.economist.com/news/international/21623710-long-touted-health-care-revolution-may-last-be-about-arrive-stuck-waiting>

<http://edition.cnn.com/2014/10/16/tech/innovation/microsoft-skype-universal-translator/>

<http://www.cbsnews.com/news/how-new-software-can-describe-photos-with-almost-human-accuracy/>

Adatbázisok:

EUROSTAT statisztikai adatbázis: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

EUROSTAT (2014): Employment and Social Developments in Europe 2013, Eurostat

OECD (2015): Long-term unemployment has risen in most countries, but sharp hikes are confined to only a few, Q2007 and Q2014 www.oecd.org/els/emp/onlineoecdemploymentdatabase.htm

Vissza a tartalomjegyzékhez